

eller uttagas, förrän tjenstehjonet uppnått trettio år eller ock inträdt i äktenskap.

Försummar husbonde att detta fullgöra böte 10 kronor, och kan försummelsen åtalas af allmän åklagare.

Om remiss till lagutskottet anhålles, och skulle utskottet finna ansvarsbestämmelserna olämpliga, anhålles vördsammast, att utskottet ville göra de förändringar deri, som anses ändamålsenliga.

Stockholm den 24 Januari 1888.

Nils Åkesson
från Malmöhus län.

N:o 37.

Herr **M. Kilman**, om ändring i grunderna för utarrendering af kronans domäner.

Det torde vara utom tvifvel satt, att den värderingsnämnd, som vid utarrendering af kronoegendom skall bestämma den kontanta arrendeafgiften, har en uppgift, som är icke blott svår utan rent af omöjlig att, såsom sig bör, fylla. En dylik nämnd kan nemligen omöjligt förutse, huru prisen å landtmannaprodukter komma att ställa sig under loppet af de tjugu år värderingen afser; och likvisst har denna nämnd skyldighet att bestämma en kontant — sålunda oföränderlig — arrendeafgift, som skall motsvara det värde egendomen får under de

tjugu åren, hvilket värde naturligtvis beror af priset på landtmanna-produkterna. Derfor synes mig arrendeafgifternas bestämmande i spanmål vara enda möjliga sättet för värderingsnämnden att kunna verkställa en praktiskt riktig och rättvis värdering. Genom ett dylikt tillvägagående vid arrendeafgifts bestämmande sker rättvisa så väl åt staten som åt arrendatorn. Stiga spanmålsprisen under arrendeperioden, så stiga äfven arrendeafgifterna, och staten åtnjuter, såsom riktigt är, en högre inkomst af sin egendom. Falla åter prisen, så minskas äfven arrendeafgifterna och arrendatorn vederfares rättvisa, i det han slipper att betala högre arrende, än hvad hans inkomst af egendomen befogar. På samma gång sålunda rättvisa uppnås genom arrendeafgifternas bestämmande i spanmål, undvikas äfven genom detta förfaringsätt det utsugningssystem, hvaråt ofta utarmade kronoarrendatorer, manade af sjelfuppehålleledriften, prisgifva kronoegendomarne, för att i det längsta uppskjuta sin egen och sin familjs ekonomiska undergång.

Sedan optionsrätten numera blifvit införd, synes det vara af ännu mera vigt, att värderingen sker fullt rättvist; ty förut hafva auktionerna reglerat arrendebelopp. Vid dessa värderingar anser jag, såsom sagdt, arrendeafgifternas bestämmande i spanmål vara det enda rigtiga. Hvar och en någorlunda kunnig jordbrukare kan nemligen med temlig noggranhet beräkna, huru många tunnor spanmål, som i medeltal kunna skördas på en viss areal, och huru stor andel af denna spanmål, som kan undvaras för betäckande af arrendeafgiften. Deremot kan ingen människa förutse, huru stort penningbelopp denna spanmålsquantitet kan komma att representera under den betydande tidrymden af tjugu år. Verkställles icke värderingen med full rättvisa — hvartill, bland annat, erfordras, att arrendeafgiften stiger och faller i samma mån som spanmålspriset — så blir optionsrätten en missledande frestelse för kronoarrendatorn. För honom hägrar nemligen hoppet, att han och hans arfvingar allt framgent skola få behålla egendomen, emot det att en rättvis värdering å densamma hvart tjugonde år eger rum, och är det då icke så underligt, att han på förbättringar å egendomen nedlägger allt hvad han eger och mången gång ännu mera.

Förutsatt dock, att arrendet verkligen sättes i spanmål, är det äfvenledes nödvändigt, att inlösen af hvarje års arrendespanmål göres beroende af det pris arrendatorn för samma års skörd kan erhålla. Får arrendatorn högre betalt, så har han råd att betala ett högre arrende, hvaremot, om han får mindre betalt, arrendeafgiften äfven bör genast minskas i samma proportion, emedan vanligen arrendatorns enda tillgång är försäljningspriset för årets gröda. Visserligen ansåg man

fordom en våda ligga deri att låta arrendeafgiften bero af det högre eller lägre pris, spanmålen för året betingade. Då import af spanmål icke förekom, var nemligen landet hänvisadt till sin egen produktion och fluktuerade, vid sådant förhållande spanmålsprisen i öfverraskande grad, beroende på god eller dålig skörd inom landet. Helt följdriktigt inträffade också då, att spanmålsprisen voro högst under missväxtår. Hade då arrendeafgiften gjorts beroende uteslutande af årets spanmålspris, så skulle det onaturliga förhållande inträddt, att arrendeafgiften under missväxtår blifvit högst. För att förekomma detta, bestämdes, att arrendespanmålen skulle lösas efter femårigt eller tioårigt medelmarkegångspris. Numera har dock importen så fullständigt reglerat förhållandet, att mycket tvifvelaktigt torde vara, huru vida en bättre eller sämre skörd inom landet har någon inverkan på spanmålspriset härstädes; hvadan intet skäl torde numera förefinnas mot att låta arrendatorn lösa spanmålen efter samma pris han sjelf erhåller för den. Om ock fluktuationen i spanmålsprisen fordom betingade den försigtigheten, att spanmålen löstes efter medelmarkegångspriset för ett visst antal år, så hade man likväl den tiden klokheten att låta arrendeafgiften bero af spanmålsprisen. Nu deremot — oaktadt det ej står i mänsklig förmåga att förutse hvad spanmålen gäller om några få år och ännu mindre om tjugu år, samt oaktadt ingen ens kan förutse den förändring i penningens värde, som inom denna långa tid kan inträffa — nu föreskrifver författningen, att arrendeafgiften fixeras i kontant — oföränderligt — belopp.

Icke minst från statens sida synes arrendenas sättande i spanmål, att lösas efter årspriset, vara önskvärdt, ty, då arrendena bestämmas i kontant belopp, måste staten under dålig tid utsättas för gifna förluster, utan att staten i goda tider har den motsvarande förmånen att af den goda tiden draga den vinst, som kan betäcka den dåliga tidens förlust. Sjunka spanmålsprisen, så undergräfvades arrendatorernes ekonomiska ställning, i följd hvaraf de tvingas att utsuga jorden, för att i det längsta fördröja sin och sin familjs ekonomiska undergång; och slutet blir i de flesta fall, att staten hos afgående arrendatorer får dessa sorgliga fordringar på papperet, hvilka aldrig kunna uttagas, men som förlama den utarmade arrendatorns förmåga att under sitt återstående lif komma i en oberoende ställning. Stiga åter spanmålsprisen under arrendeperioden, så har ju staten en direkt förlust deraf, att arrendet icke stiger i samma mån, som prisen.

På grund af hvad jag nu anfört och under åberopande deraf, att kongl. domänstyrelsen, kännande situationens mäktiga kraf, redan för

ett år tillbaka framkommit med förslag i samma syfte, får jag härmed vördsamligen föreslå:

att Riksdagen måtte besluta, att vid blifvande utarrenderingar af statens jordegendomar, från och med innevarande år, arrendeafgifterna skola bestämmas i spanmål, att lösas efter löpande årets markegångspris.

Att detta mitt förslag icke är beroende af endast min uppfattning af förhållanderna, torde framgå deraf, att de fleste af landets kronoarrendatorer i underdånig petition hos Kongl. Maj:t anhållit om nådig proposition i samma syfte. Vidare torde jag äfven få åberopa, att staten synes hafva intresse vid, att just nu arrendeafgifterna bestämmas i spanmål och icke i penngar. I följd af medgifna uppsägningsrätten, skola nemligen nu en mängd kronoegendomar utarrenderas, hvartill kommer, att spanmålsprisen äro så låga, att väl sämre knappt kunnat tänkas. Bestämmas arrendeafgifterna i vissa kontanta belopp, så måste dessa belopp grunda sig på egendomarnes värde för närvarande, och sålunda måste arrendeafgifterna, bestämda i penningar, i närvarande dåliga tid blifva mycket låga. Här af följer, att staten icke får ringaste fördel af spanmålsprisens möjliga stigande under arrendeperioden. Bestämmas deremot arrendeafgifterna i spanmål, så måste staten, såsom vederbör, hafva betydande vinst deraf, att spanmålsprisen stiga genom tullskydd och möjligen förbättrade konjunkturer. Till en dylik reflektion synes man vara väl berättigad, då man tager i beaktande, att arrendeperioden utgör den långa tidrymden af — tjugu år.

Om remiss af denna motion till vederbörligt utskott får jag vördsamt anhålla.

Stockholm den 25 januari 1888.

Max Kilman.